

constată mai întâi prin lipsa, în manuscrisul lui Macarie, a tuturor particularităților semnalate în cele două gramatici românești anterioare — particularități care aparțin de ediția din 1619. În al doilea rând, cele opt părți de vorbire din gramatica lui Macarie corespund celor trecute în ediția din 1648 de la Moscova. Lipsește anume interjecția (sl. междометіе), însă apare articolul — denumit *încheiere* în terminologia lui Macarie (sl. различіе) corespunzător gr. ἄρθρον.

Cunoscuta observație despre ἄρθρον din ediția 1619 (pe care o reproduce manuscrisul lui Dim. Eust. Brașoveanul), neexistând în ediția de la Moscova, nu apare nici la Macarie. Acesta, introducând în schimb articolul ca parte de vorbire, scrie următoarele: «Încheierea iaste o parte plecată a cuvîntului, care mai nainte și pre urma numelor se pune» (f.4 r).

12. Proveniența slavă și tradiția terminologiei gramaticale românești. Cercetarea manuscriselor reprezentând primele trei încercări de gramatică românească ne arată limpede că ele pornesc de la un izvor comun: *Gramatica slavă* a lui Meletie Smotrițki, prin conținutul ediției din 1619 și al celei din 1648, de la Moscova. Pe terenul prielnic al gramaticii slave răsar, prin urmare, cele dintîi elemente constitutive ale gramaticii noastre.

Ca o consecință a izvorului comun al acestor prime încercări de gramatică românească, constatăm anumite particularități, care se răsfrîng, într-o egală măsură, asupra lor. O atare particularitate — pe cît de evidentă, pe atît de ignorată pînă astăzi — este proveniența slavă a vechii terminologii gramaticale românești.

Pentru a dovedi acest lucru, de a cărui importanță nimeni nu se poate îndoi, recurgem la un tabel comparativ, în care sînt reprezentați cîțiva termeni gramaticali, aceiași din fiecare manuscris în parte, în raport cu prototipele lor slave corespunzătoare, date în prima coloană⁴⁵. Prin exemplele înfățișate în acest tabel, cititorul își va face cît de cît o idee și despre procesul formării celei mai vechi terminologii gramaticale românești, de acum două — trei sute de ani, după modelul celei slave, cunoscută cărturarilor romîni prin mijlocirea *Gramaticii slave* a lui Smotrițki.

Terminologia slavă după gramatica lui M. Smotrițki	Terminologia în ms. lui Staicu (cca. 1660)	Gramaticală românească după		Terminologia actuală
		ms. lui Dim. Eust. Brașoveanul (1757)	ms. lui Macarie (cca. 1770)	
грамматика орѳографіа просодіа имѧ мѣстоименіе	grammatica ortografiia prosodiia numele locul numelui	grammatica ortografiia prosodiia numele în loc de numele	grammatica ortografiia prosodiia numele în loc de numirea	grammatica ortografia prosodia numele pronumele
глаголъ причастіе различіе нарѣчіе	graiul părtășiia — zicerea	graiul împărtășirea — spre grăirea	graiul împărtășirea încheierea spre graiul	verbul participiul articolul adverbul

⁴⁵ Termenii slavi, din prima coloană, sînt luați din manuscrisul *Gramaticii slave-romîne* a lui Staicu (din textul redactat în limba slavă). Acești termeni corespund celor din *Gramatica slavă* tipărită de Antim Ivireanu la Snagov în 1697; motivele ne sînt cunoscute: ambele texte slave reproduc ediția din 1619 a gramaticii lui Smotrițki. Excepție face, bineînțeles; termenul различіе, care aparține ediției din 1648 de la Moscova.